

List na ogled.

SLOVENSKI
UČITELJ.

List za učitelje, odgojitelje in šolske prijatelje.

Izhaja 1., 10. in 20. vsakega meseca in velja 3 gld. za vse leto, 1 gld. 50 kr. za pol leta. Učiteljskim pripravnikom se daje za 2 gld. na leto. Spise, dopise in naročnino sprejema Ivan Lapajne, nadučitelj v Ljutomeru na Štajerskem. Oznanila, reklamacije in druge administrativne račice naj se blagovoljno pošiljati „Narodni tiskarnici“ v Mariboru v koroški ulici hiš. št. 229.

Štev. 1. V Mariboru meseca decembra 1872. I. letnik.

114784

Naš program.

Da bomo Slovenci v omiki vedno bolj in bolj napredovali, treba se nam je zlasti tudi za narodno šolstvo posebno zanimati. Treba je slovenske učitelje in odgojitelje napeljevati do večje strokovne omike v narodnem jeziku, narodnem duhu in narodnem smislu, treba je naše slovensko občinstvo ogreti za slovensko narodno šolo in naše domoljube prevstvariti v prave šolske prijatelje.

Dober politikar čita politične časnike, dober kmetovalec poljedelske, in dober učitelj mora čitati učiteljske ali šolske časopise.

Če vzamemo ta stavek za pravilo, po katerem bi se moral ravnati tudi slovenski učitelj, tedaj bi moral dober slovenski učitelj brati slovenske šolske časopise.

Ali se pa to sedaj že zgodi? Menda je v mali meri. Po vseh slovenskih pokrajinah, na Kranjskem, Štajerskem, Koroškem, Goriškem, v Istriji in tržaški okolici je okolo 1000 slovenskih učiteljev. Vsem tem in vsem drugim slovenskim odgojiteljem in šolskim prijateljem se sedaj ponuja nova prilika, da segnejo po novem šolskem listu, „Slovenskem učitelju“, ki se je v ta namen in v tej nadi porodil.

Kaj pa bode „Slovenski učitelj“?

„Slovenski učitelj“ bode neodvisen šolski ali učiteljski list, ki bode izhajal na eni poli v tej obliki po 3krat na mesec v Mariboru, in se naročnikom na dom pošiljal za ceno, ki se bere na čelu lista. (Če se bode oglasilo malo naročnikov, izdavalci bomo 1. številko v mesecu na eni celi poli, 2. in 3. pa samo na pol poli. Denarne škode ne moremo trpeti. —)

Zastopal bode ta list interese slovenske narodne ali ljudske šole, in zagovarjal pravice slovenskih narodnih ali ljudskih učiteljev. V ta namen bode prinašal šolske in pedagoške spise, spise o domači in šolski izreji, šolsko-polemične in šolsko-statistične sestavke. V svoje predele deval bode tudi znanstvene in kmetijske članke, metodične obravnave in razgovore o šolskih sredstvih in učnih pomočkah. Prinašal bode postave in ukaze, zadevajoče splošno avstrijsko ljudsko šolstvo, zlasti pa take, ki veljajo za slovenske šole in učitelje. Dopisom o šolskih zadevah bode naš list vedno odprt; vsako krivico, ki se bode godila slovenski šoli ali slovenskemu učitelju, bode vsikdar brezobzirno grajal ter pravico in resnico krepko zagovarjal. Nova dela na slovenskem slovstvenem polju, nove šolske in pedagoške knjige in nove učne pomočke bode skrbno in hitro naznanjeval in presojeval. Naš list bode tudi točno prinašal vse spremembe v stanu slovenskega učiteljstva in razpise učiteljskih služeb po vsem Slovenskem. Imel bode poseben predal za „razne šolske novice in drobtine.“

Prinašal bode tudi razprave iz skupščin „Slovenskega učiteljskega društva“, društva „Narodna šola“ in drugih slovenskih učiteljskih društev. Govoril bode tudi o naredbah in gibanji drugih slovanskih, nemških in še dr. učiteljev.

Posebno pa bode naša naloga: slovenske učitelje vneti za slovensko šolo, kazati jim škodljivost za naš narod, ako se tujščina, nemščina ali laščina, v preveliki meri goji v slovenski narodni šoli. Trudili se tedaj bodemo, da se našim učiteljem prikupi domača naša reč, domači jezik, domača šola, domače koristi. Zategadelj bodemo priporočevali za slovensko šolo edini slovenski jezik kot učni jezik.

Da se tudi slovenski otrok nauči popularnih znanosti, priporočevali bodemo realistične predmete in je tudi v svojem listu obširno obravnovali. Da se materijalno povzdigne naš revni rod, govorili bodemo učiteljem o koristi podučevanja v kmetijstvu in narodnem gospodarstvu, ter sami, kakor smo že omenili, članke o tem predmetu prinašali, kolikor bode dovolil prostor lista.

Stali pa bodemo na podlagi novih šolskih postav, **katere čislamo kot velik napredek v Avstriji.** Princip in glavne misli novih šolskih postav so — naš princip in naše misli. Mi spoznamo za potrebno in za pravično, da dobro vravnana država naj ima najviše nadzorstvo nad šolstvom; mi spoznamo, da so nova šolska nadzorništva pričetek dobrih nasledkov djansko izpeljane ustavnosti, da so pedeljeno pravo ljudstvu, ki ga je smelo od države in cerkve vsikdar terjati. Mi

bodemo samo delali na večjo popolnost novih šolskih postav, in zahtevali njih natančno in pravično izpeljavo; zlasti pa bodemo zagovarjali večje delokrožje deželnim in okrajnim šolskim svetom, deželnim in okrajnim učiteljskim skupščinam.

Z nami vred so vsi slovenski učitelji za nove šolske postave; kajti one so učiteljski stan v njegovi veljavi povzdignile, ter ga osvobodile od podložnosti enemu edinemu stanu. Nove postave pa tudi v istini merijo na povzdigo šolstva, tedaj na povzdigo splošne ljudske omike, samo treba je, da se pravično izpeljujejo.

Slovensko učiteljstvo in šolstvo ima dve vrsti sovražnikov: eni taki neprijatelji delujejo zoper slovensko šolstvo, zidano na narodni podlagi, drugi pa zoper šolstvo in učiteljstvo, ki se opira na nove šolske postave in uredbe. Naloga „Slovenskega učitelja“ pa bode, bojevati se s temi neprijatelji ne gledé na zamero, ki se nama med bojem pripetiti utegne.

Naš list se bode posebno oziral na kranjsko ljudsko šolstvo, katero vsled pomanjkanja nekterih zelo potrebnih šolskih postav in delavnih, zvedenih, nepristranskih šolskih mož na važnih mestih še globoko zdihuje po boljši — prihodnosti. Tu bode zavoljo tega treba mnogo piliti in popravljati, a še bolj priganjati, da se kaj novega vstvari. Koliko šol, koliko učiteljev še potrebuje Kranjska!! Koliko bolj še mora tu postati plačevanje učiteljev, obiskovanje in notranja vredba šol!

Na slovensko Štajersko in Koroško treba se nam bode tudi mnogo ozirati. Po teh slovenskih pokrajinah tudi ni še ravno najboljše materialno stanje učiteljev, ravno tako ne šolsko obiskovanje.

Najžalostnejše pa je v teh deželah preziranje slovenskega otroka v šoli ali ponemčevanje slovenske šole, to je podučevanje z nemškim jezikom v taki šoli, kjer sede, izključljivo ali vsaj po večini slovenska deca.

Ravno tako se bodemo ozirali na Primorsko, kjer so skoro enake ali pa še večje pomanjkljivosti nego na Kranjskem. V ta namen bodemo po teh deželah skušali si pridobiti stalnih dopisnikov, ki nam bodo poročali o šolstvu iz svojih okrajev.

Da našemu listu ne bode primanjkovalo gradiva, da bode marveč prinašal raznovrstne spise iz različnih peres; pridobili smo za naše podvzette več prijateljev, ki so nam obljubili zdatne podpore. Med temi so nekteri, ki so znani kot izvrstni narodni učitelji in dobri šolski pisatelji, ki nam bodo torej pomagali, polje slovenskega ljudskega šolstva obdelovati. Za znanstvene predmete, za realistične nauke srednjih šol, ki je prednašamo tudi že v ljudski šoli, obljubili so nam pomoči naši slovenski profesorji.

Da pa bode mogoče, vse te obljube spolnovati in da bode sploh mogoče dalje časa pričujoči list izdovati, treba nam je mnogo podpore od slovenskih šolnikov, šolskih prijateljev in sploh domoljubov naših. Od vseh pričakujemo, da nam bodo z naročnino, a nekteri tudi z dopisovanjem pomagali; za poslednji trud dajala se bode po mogočnosti odškodnina.

S temi besedami pošiljamo „Slovenskega učitelja“ med slovenski svet z našim geslom:

„Vse za národno šolo in národno omiko!“

Slovenskim učiteljem.

Naš list naložil si je tudi to dolžnost, da bode branil in zagovarjal pravice slovenskih učiteljev. Kakor pa zagovornik pri sodnji pove svojemu varovancu, kako se ima obnašati in govoriti; tako hočemo tudi mi slovenskim učiteljem, ktere smo pod svoje krilo vzeli, razodeti naše mnenje o tem, kako bi oni morali postopati, da spolnujejo svoje dolžnosti in da vstrežejo ob enem sami sebi.

Dolžnosti učiteljeve so: zadostiti postavam in zadovoljiti opravičenim željam pametnih starišev v zadevi poduka njemu izročenihi otrok.— Želje učiteljeve pa so: pridobiti si potrebno veljavo pred splošnim svetom, da mu je s tem mogoče, lože svojo težavno nalogo izvrševati, in svoje materijalno stanje tako vrediti, da si mu ni treba po drugem, nešolskem potu boriti za vsakdanji kruh.

Kakor vsakega poštenega državljana, tako tudi je učiteljeva prva in sveta dolžnost, da se po postavah ravná. No, učitelji imamo tudi dovolj postav in ukazov; če hočemo vse postave in ukaze samo prečitati, premisliti in prisvojiti si jih — že to je nemajhna naloga. Vendar s tem ni še rečeno, da bi učitelj nič proti postavam ugovarjati ne smel. Mi živimo v ustavni državi; v taki ima vsak državljan pravico, da sme po določenih potih nasvetovati, kako bi se ta ali ta postava boljše glasiti utegnila. To pravico imajo tudi učitelji, zlasti v svojih šolskih zadevah.

Med tem ko zvesto spolnujejo že obstoječe in še veljavne postavne vredbe, smejo vsikdar tudi javno nasvetovati kaj boljšega.

Učitelji imajo daudenes tudi prav pogostoma priliko za to. Učitelj sedi v krajnem, okrajnem in tudi deželnem šolskem svetu. Učitelj je ud učiteljskih društev, on ima glas pri okrajnih in deželnih učiteljskih skupščinah. Učitelj je tudi večkrat

občinski odbornik, ud okrajnega zastopa, še celó deželni poslanec, post. na Koroškem. V vseh teh korporacijah sme učitelj govoriti in glasovati, on sme in se mora potegniti za korist šolstva, za korist učiteljstva; on toraj sme nasvetovati preuredbo obstoječih šolskih postav. Učitelj mora biti tudi prav za prav duša pri krajnih in okrajnih šolskih svetovalstvih; kajti vse druge ude šolstvo in učiteljstvo toliko ne zanima nego njega, in vsi drugi nimajo toliko strokovne vednosti o šolskih zadevah.

Na učitelja tedaj pride, da pred sejami teh korporacij se marljivo pripravlja, da drugim svetovalcem že pred stvar razlaga, da potem pri seji svoj predlog temeljito zagovarja, in da na zadnje pri izpeljavi na roko gre in pomaga predsedniku, če ga ta potrebuje. Toliko naj velja slovenskim učiteljem z ozirom na šolske postave. Rekli smo pa tudi, da naj učitelj zadovolji opravičenim željam pametnih starišev. Starši večkrat kaj želé, česar ni določeno v postavah, da bi učitelj moral storiti. Tako bi misleči slovenski starši dan danes od učitelja želeli, da bi njihove otroke učil o kmetijstvu in gospodarstvu.

Če pomislimo, kako malo razumno se naši kmetje v tej stroki ravnajo, da bi jim racijonelno kmetovanje veliko več pomagalo, da pa oni pri svojih enakih dohodkih vedno več stroške imajo, da morajo tudi za šolstvo in učiteljstvo več izdajati; opravičena je tedaj taka želja previdnih kmetov in spodobi se, da se učitelj na njo ozira. Druga ne manj važna želja slov. kmetov je, da se slovenski učitelj v šoli in zunaj šole ozira na materni jezik otrok. Če učitelj nemški govori v šoli, kjer tega jezika $\frac{3}{4}$, $\frac{4}{5}$, $\frac{5}{6}$ ali $\frac{9}{10}$ otrok ne ume, ali če kmetiške slovenske otroke podučuje toliko v nemščini, kolikor večina otrok potrebovalo ne bode, in če mu s tem časa za druge nauke zmanjkuje; gotovo se ne ozira na opravičene želje staršev. In če učitelj v privatnem življenji zaničuje kmetov jezik in njegovo vero, gotovo ni njegov prijatelj.

Učitelj mora tudi gledati, da si zadobi veljavo v družabnem življenji. Nekoliko smo si je že pridobili; že nekaj let se nas čišla kot važen faktor. Vendar se nas tudi še pogostoma prezira. Večo in potrebno veljavo si pa bomo pridobili z večo omiko, s poštenim, z u a č a j n i m in m o ž a t i m obnašanjem.

In s tem vred mora se boljšati naše materijalno stanje; kajti največi omikancee in učenjak nima še dostojne veljave brez — okroglega v žepu.

Ozir na prvi splošni zbor slovenskih učiteljev v Ljubljani

24. in 25. sept. 1872.

V zgodovini slovenskega ljudskega šolstva bode 1. zbor vseh slov. učiteljev v Ljubljani z zlatimi črkami zapisan, ako ga bodo nepristranski možje sodili. In to zasluži ta zbor po vsej pravici; kajti spolnil je vse terjatve, ktere je od njega zahtevalo vse slovensko učiteljstvo, vsa slovenska mladina, ki se sama ne zua in ne more potezati za svojo korist, in smemo reči, od svega slovenskega naroda. Prvi slovenski učiteljski zbor potegnil se je za eno najsvetejših pravie slovenskega naroda, za jezik njegov, da se mu ohrani v šolah njegovih, in pognal se je za važni stan, prav za prav za najvažnejši stan v človeški družbi, za učiteljski stan, ki naj se ne samo ohrani, ampak tudi pomnoži in ukrepi.

Ti dve terjatvi ste bili bistveni in glavni točki v zboru slov. učiteljev, ki se izmed vseh obravnav svetite kot dve bliščeči zvezdi, obljubijoči Slovincem boljšo prihodnost.

Mi spoznamo za Slovence dva faktorja, od katerih je zelo odvisna njih boljša ali slabša bodočnost. Ta dva faktorja sta, kakor smo že omenili: slovenski jezik in slovenski učitelj v slovenskih šolah. In če še dalje premislimo, vidimo, da je naposled vse le v enem faktorji združeno; da pride vse le na slovenskega učitelja. Zlasti v sedanji dobi, pri sedanjem vladanji ležeče je po večem ves karakter šole na učitelju. Če učitelj ne ljubi svoj narod, če noče ravnati na njegovo korist, če je brezvesten — hitro lahko uniči slovenski značaj šole, in ni se mu bati kake graje od strani svojih prednikov, kateri po večem še to odobrujejo. In če so šolski predniki tudi za slovensko šolo, so največkrat predobri, da bi tako početje učiteljevo grajali.

Brez malo izjem je po vseh slovenskih deželah šolstvo popolnoma v rokah učiteljskih, in le na učiteljih je, kako lice in kako jedro imajo slovenske šole, ali so podobne bolj nemškimi, laškimi, ali slovenskim šolam, ali pa da so čisto slovenske šole.

To učitelji slovenski vse dobro vedó; tudi vedó, da oni delajo lahko največo škodo slovenskemu narodu, nad katerim bi se s tem lahko najvspešnejše maščevali za-to, ker njihovega truda, njihove zvestobe slovenski narod ne pripozna, ker jim njihovega dela ne plača dostojno.

Toda slovenski učitelji so plemenitega zlahtnega, blagega srea. Oni ne poznajo maščevanja.

To so enoglasno in javno pripoznali pred slovenskim svetom pri svojem občnem zboru v Ljubljani.

Tukaj so se hrabro v boj podali za pravice svojega naroda: tu so zahtevali za narod slovenski slovenske šole, slovenske učitelje, slovenske knjige.

Njih obnašanje bilo je možato in dostojno; kajti najprvo šli so na delo, najprvo so pokazali kaj hočejo za narod storiti; še le potem zahtevali so od naroda, da jim njihov trud in njihovo delo pripozna in plača.

Slovenski narod sme ponosen biti na take učitelje. Tu se ni slišalo zabavljivih govorov na posameznestanove, ni se razodevalo tisto sovraštvo do duhovščine, kakor p. na nemških učiteljskih zborih. Tu se je marveč edinost, harmonija poudarjala med učiteljstvom in duhovščino, seveda le pod tem pogojem, da poslednja ne nasprotuje šoli, ampak da učitelju pomaga, kolikor je dolžna po svojem stanu, po svoji vesti in iz domoljubja in ljubezni do napredka slovenskega naroda.

Kako je pa sodil slovenski svet o tej skupščini? Kako so sodili nasprotniki slov. napredka, kako jo sodilo nam prijazno in kako nam sovražno časnikarstvo?

Domoljubni Slovenci, želeči pravi napredek, izrekli so svojo največo zadovoljnost, da ne rečem začudenje o izidu zborovem. Eni stan bil je nekoliko oplašen, da se je slovenski učitelj tako zavédel, da je tako hrabro stopil pred svet, branil pravice svoje in svojega naroda in si s tem pri občinstvu veliko veljavo zadobil. Ta stan kazal je tedaj nekoliko nevošljivosti — pa to nas nič ne moti.

Nasprotniki slov. napredka, ali po domače rečeno, nemškutarji, grozili so se, da se je nemščica izbačila iz slov. šol, in hrvatski ter ruski jezik priporočal slovenskim učiteljem.

Glej dotične številke ljubljanskih nemških listov.

Slovenski listi so nekteri istinito poročali in s tem kazali veselje svoje o obnašanji slov. učiteljev.

Drugim pa se ni vredno zdelo, da bi o učiteljskem zboru vsaj nekoliko obširno poročali; stvar se jim je morda premalenkostna zdela. Glej „Novice“! „Danica“ je v enem obziru podobna „Tagblattu“, ker oba dva lista sta grajala uč. zbor. „Danica“ na kratko; kar je več povedati hotela, čitalo se je med vrstami; „Tagblatt“ pa na dolgo in obširno. Popis obeh listov z ljubljansko „Laibacherico“ vred pa je hudoben; eden kaže sovraštvo do učiteljstva sploh, drugi pa posebno do slovenskega učiteljstva.

Nemščina po slovenskih šolah.

Kdor bi rekel, da je za Slovence znanje nemščine škodljivo ali nekoristno, ta bi gotovo enostransko sodil. Kdor bi pa trdil, da je nemščina za Slovence tako potrebna, da jo je treba v narodni šoli gojiti, ta je zopet velik prenapetnež, kterelega Slovenci ne moremo poslušati. Narodne ali ljudske šole pri vseh narodih imajo namen, mladino tako vzređiti in izučiti, da bode v življenji lože shajala, da bode s pridobljenimi nauki sebi in svojim bližnjim koristila. Nauki pa, s kterimi si more odrasla mladina koristiti, soznamovani so pri nas natanko v državni šolski postavi. Tu se bere: veroznanstvo, materni jezik, številjenje, pisanje, risanje i. t. d. Nikjer pa se v tej postavi ne čita: V slovenskih šolah uči naj se nemški jezik, v nemških šolah slovenski, v českich šolah francozki jezik ali kaj takega. In to je tudi pametno. Po večem so narodne šole namenjene kmetiški mladini, otrokom delalcev in rokodelcev. Iz teh otrok ne bodo postali diplomati in tolmači, da bi jim bilo treba znati več jezikov. Izrastli bodo marveč kmetje, delalci in rokodelci, ki bodo ostali v svojih domačih krajih ter si služili z delavnostjo svojih rok ljubi vsakdanji kruhek. Čemu bi toraj tako silno treba bilo slovenskemu kmetu nemški jezik, nemškemu kmetu slovenski jezik itd. Bolj pa je treba vedeti kmetom nekaj reči o kmetijstvu in gospodarstvu, in na to naj se ozira na slovenskih in nemških narodnih šolah po kmetiških vaseh. In vendar so pa nekakošni ukazi gledé podučevanja v nemškem jeziku po slovenskih šolah. Krajski, štajerski in koroški deželni šolski svét je o tem svoje mnenje, recte ukaze izrekel.

Krajski deželni šolski svét je v svoji okrožnici od 8. oktobra 1870, ko je bila njegova večina še odločna slovenska, sledeče odločil: „Zastran nauka v jeziku se z ozirom na zadnji stavek §. 51. (učnega reda od 20. avg. 1870), izreka da je učni jezik v ljudski šoli, razun v šolah na Kočevskem in na Fužinah na Gorejskem (Weissenfels), slovenski. Ako bi se v kaki šoli zraven tega jezika učil tudi nemški jezik, kot drugi deželni jezik, naj se ravna po pravilu, da naj se z nemščino začenja le po tem, keđar učenci že dobro znajo brati in pisati v maternem jeziku. Namera poduka v nemškem jeziku je razna in sicer ta, če se mladina pripravlja za srednje šole, ali pa če se ga uči za djanske potrebe. Prvo se doseže s tem, da se v štirirazrednih ljudskih šolah uči kot zapovedani nauk, drugo pa s tem, da se toliko, kakor kažejo potrebe in želje šolskih občin uči kot prost nauk.“

S tem ukazom je vprašanje zavoljo nemškega jezika v krajskih šolah rešeno. Po tej določbi mora biti v 4 razrednih ljudskih šolah nemščina zapovedan učni predmet. V kte-

rem razredu se s tem predmetom prične in koliko ur na teden se mu odmeri, to se je pripustilo odločiti učiteljstvu (ravnateljstvu) takih šol, kar ima potem okrajno šolsko svetovalstvo odobriti.

Po drugih šolah, po eno- dve- in trirazrednih šolah na Kranjskem ne sme biti nemščina obližaten predmet; kot prost nauk, h kateremu se otroci ne smejo siliti, učiti se ima pa na tistih šolah, pri katerih srenja to želi. Število ur in razred pa zopet določi učiteljstvo, in okrajni š. svet potrdi. To, namreč določevanje učiteljev in potrjenje pri okrajnih š. svetih, veljalo je za leto 1870—71; in ker od takrat ni nove naredbe, ima to še vedno veljavo. Na Kranjskem je skoraj vse na učiteljih ležee, koliko da se v nemščini po potrebi in koliko brez potrebe podučuje. Po natančnih pozvedbah se v tej deželi podučuje nemščina kot učni predmet na 12 čveterorazrednih, na 4 trirazrednih, na 8 dvorazrednih šolah. Na kakih 25—30 enorazrednih šolah se samo nekateri učenci (5—15) zasebno podučujejo v nemškem pisanji in čitanji. To je vsa nemščina v slovenskih šolah na Kranjskem.

Kako je na slovenskem Štajeru?

V tej zadevi je štajerski deželni šolski svet v svojem ukazu od 14. sept. 1870, št. 1598, sledeče odločil: „Zastran jezikovnega uka daja deželni šolski svet z ozirom na zadnji odstavek š. 51. sledeče splošne določbe:

Če se ima v kakovi šoli zraven maternega jezika tudi drug deželni jezik učiti, naj velja pravilo, da se ima s podukom v drugem deželnem jeziku še le takrat začeti, kader so učenci v čitanji in pisanji maternega jezika dober temelj položili. Poduk v drugem deželnem jeziku se nikakor ne sme omejiti na samo čitanje in pisanje; on mora gledati, ako noče biti brezplodna potrata časa, tudi na razumljenje jezika in na ročnost v jeziku. V ta namen se mora drugi deželni jezik na višjih šolskih stopinjah porabiti tudi za učni jezik najmanj pri podučevanju v tem jeziku.

Ako je materni jezik otrok na kateri šoli deloma en in deloma drug deželni jezik, tedaj se morajo otroci v dveh razdelkih podučevati. Pri tem se more pod postavnimi pogoji v vsakem oddelku zraven maternega jezika tudi v drugem deželnem jeziku podučevati, v katerem slučajih se mora pri tem poduku ravnati po pravilih, omenjenih v prejšnjem odstavku.

Če je podučevanje z dvema jezikoma v obeh oddelkih, tedaj se ta oddelka v poslednjih šolskih letih združita, in potem se za oba oddelka deželna jezika kot učna jezika rabita.“

Iz te določbe je razvidno, da štajerski deželni šolski svet več nemščine tirja nego kranjski. Na katerih šolah se ima v nemščini podučevati, tega štajerski deželni šolski svet ne pojasnuje več; kajti š. 6. državne šolske postave od 14. m. 69 govori, da imajo o tem tudi besedo tisti, ki šolo vzdržujejo, in

tim je pripustil določevati, akoravno ima sam o tem končno razsodbo. Na Štajerskim pa šole vzdržujejo krajni in okrajni šolski sveti. Izmed teh je pa glas tistih veljavniši, kateri učitelje plačujejo. Če se pa na kateri šoli že v nemščini poučuje, se to ne sme samo površno in navidesno storiti, ampak toliko, da bi se otroci naučili vsaj nekoliko pravilno govoriti in pisati. Nepedagogična je terjatev dež. š. sveta, da bi se na zgornjih stopinjah (v 3. in 4. r.) nemščina poučevala z pomočjo nemščine. To se tudi ne zлага s sedanjimi knjigami za nemški jezik; te so pisane v slovenskem jeziku. In to je tudi prav; kajti dokler se še ne zna temeljito drugega jezika, mogoče se ga je naučiti samo s pomočjo maternega jezika. Vsled tega ukaza in vsled nemškutarskih okrajnih šolskih svetov se tudi na slovenskem Štajeru mnogo v nemščini poučuje. Šole v Mariboru, Celji, Ptuju i. t. d. so čisto nemške.

Na mnogih se v viših razredih le nemški poučuje, v drugih je zopet nemščina učni predmet, in le malo šol je, v katerih bi se nepotrebna nemščina ne gojila, in namesto nje poučevalo v koristnejših predmetih, kakor so kmetijstvo in gospodarstvo.

Ljudsko šolstvo po slovenskih okrajih na Koroškem.

(Spregled.)

Šolski okraj	Število ljudskih šol					Učni jezik		
	1 razr.	2 razr.	3 razr.	4 razr.	5 razr.	nemški	slovensko-nemški	slovenski
Celovška okolica	47	9	1	—	—	37	20	—
Beljak . . .	42	9	—	1	1	31	22	—
Sv. Mohor . . (Hermagor)	31	2	1	—	—	28	6	—
Velikovec . .	20	6	1	—	1	4	17	7
Wolfsberg . .	16	4	1	—	1	21	1 66	— 7

Dostavek in opomba. Ta spregled smo sestavili iz imenika koroških šol in učiteljev, ki je pridjan v koroškem

„Schulkalendru“ za leto 1872. Hoteli smo namreč izvedeti, koliko je slovenskih ljudskih šol po Koroškem. Iz omenjega imenika je razvidno, da je samo v okraju Velikovec 7 šol s čisto slovenskim učnim jezikom. 66 šol pa bi potem bilo s slovenskim in nemškim učnim jezikom. Na Koroškem je ljudskih šol 306 (toliko jih skupaj kaže omenjeni imenik.) Po narodnosti je $\frac{1}{3}$ stanovalecev Slovencev; tedaj bi tudi $\frac{1}{3}$ šol morala imeti slovenski jezik kot učni jezik. Slovenskih šol bi moralo toraj 100 biti. Kakor kaže omenjeni spregled, je še okoli 70—80 šol, ktere slovenski otroci obiskujejo. Ali kakor je razvidno iz tega „koledara“, kakor spričujejo tožbe v slov. časnikih, godi se slov. jeziku v koroških šolah velika krivica. To nam jasno dokazujete številki 66 in 7. 66 je toraj šol s slovenskim in nemškim učnim jezikom. Kako je to razumeti? Človek bi mislil, da v teh šolah so slovenski in nemški otroci, da je zavoljo tega treba podučevati v dveh jezikih. Toda temu ne bode tako. Kakor drugod pri enakih okoliščinah vidimo, tako bode tudi tukaj v večini teh šol skoro sama slovenska deca. Če se toraj reče, da je na teh šolah tudi nemščina učni jezik, treba je to tako-le razumeti: Na slov. Koroškem vlada še vedno veliko hrepenenje po nemščini, takaj je germaniziranje šol, otrok in tudi odraslih ljudi še zmirom glavni namen vesega omikovanja. Da se „zveličavna“ nemščina razširjevati more, za ta namen so šole najpripravnejše in najboljše sredstvo. V šoli se zarad tega koj v najnižem razredu in pri najmlajših otrocih na to dela, da se otrok nemški in zopet nemški uči, vse drugo, zlasti slovenski je nepotrebno. Na onih 66 šolah se to tako zgodi, da se početkoma nemščina podučuje s pomočjo slovenščine; kakor hitro pa znajo otroci nemški čitati in pisati, in kakor že znajo par nemških besedi — že nastopi nemščina kot učni jezik, če jo otroci razumé ali ne.

Tako si predstavljamo teh 66 šol s slov. in nemškim učnim jezikom. O onih 7 šolah, o katerih se reče, da je samo slovenščina učni jezik, mislimo si to dobro, da na teh morda nimajo nemščine tudi za učni predmet ne. Ker je po vsem Koroškem samo o 73 šol s slovenskim in slovensko-nemškim učnim jezikom, misliti si moremo in gotovo se ne motimo, da imajo kraji, kjer je mešano prebivalstvo, kjer so Slovenci in Nemci — najbrže samo nemške šole. Koroške šolske razmere so nam toda le malo znane; zatoraj si natančneje sodbe ne upamo. Želimo pa in prosimo slovenske ljudske učitelje po Koroškem, da bi nam o tamošnjem šolstvu večkrat kaj poročati blagovolili, zlasti pa naj bi na to delali, da se ne bode krivica delala slov. jeziku po njihovih šolah, da ne bodo šole kraji, kjer se koplje prepad koroškim Slovincem, kjer se jim tuj jezik vcepljuje in njihov materini jezik pozabiti in sovražiti uči.

Zapor učenca po šoli.

Če otrok v šoli ne uboga, če se doma ne uči, če svojih nalog ne naredi, se ga kaznuje. Kako pa? No začetkoma se ga posvari, pozneje se mu slab red zapiše in če to ne pomaga, dá se mu kaka pismena kazen, da mora doma zavoljo prestopka in ne storjenih dolžnosti pisati namesto, bi da se kratkočasil in igral. In če tudi ta kazen ni pomagala, odprta je učitelju še ena pot, in sicer samo ena edina, in ta je zapor neubogljivega učenca po šoli. Šibe ali celó palice dandenes ne sme učitelj več v šoli rabiti, kajti vlada jo je prepovedala. Zakaj? Nemški učitelji so pri svojih zborih toliko govorili zoper šibo, da jo je potem vlada odpravila. Ker pa imajo tudi v nemških šolah marsikterega zeló nemarnega otroka, katerega si ne upajo drugače ukrotiti, kakor s šibo; predlagali so nekteri učitelji pri V. zboru avstrijskih učiteljev v Celovcu, da se šiba zopet v šolo vpelje. Ta predlog je bil deloma sprejet; kajti stvar se je izročila stalnemu odboru za avstrijske učiteljske zборе, ki naj daja v tej zadevi vladi nasvete.

Kakor se kaže, utegnejo nemški učitelji zopet prositi, da bi se jim dovolilo, rabiti šibo v nekterih primerljajih.

Mi smo pa proti temu, da bi se šiba zopet v šolo vpeljala, in sicer iz ravno tistih razlogov, kateri so je iz šole izbacnili. Pa pustimo šibo in menimo se o „zaporu učenca po šoli“, kar naj bi bila največa in najhujša kazen za učenca v ljudski šoli. Naše mnenje podpirajo sledeči razlogi:

1. Zapor je najostrejša kazen za učenca srednjih šol. (razun izključbe).
2. Zapor je huda in sedaj edino navadna kazen za odrasle ljudi pri manjših in večih prestopkih in hudobij!
3. Modri učitelji boljših src so vedno za to, da bi svoje učence v šolo zapirali, nego jih bili.

Če se pa otroka pridrži v šoli, mora biti pod primernim nadzorstvom, kar veljava celo §. 24. učnega in šolskega reda od 20. avg. 1870. Za to nadzorstvo postavljajo včasih učitelji pametnejše učence, kateri pa malo kdaj zadostujejo, kajti ravno kaznovani učenci nimajo pred svojimi vrlejšimi součenci nikakoršnega spoštovanja in strahu.

Učitelj je tedaj največkrat sam primoran, da nadzoruje nemarno kaznavano mladino. To se pa skoraj vsaki dan pripeti, in ker mora kaznen hitro sledeti za slabim djanjem, se to ne dá nikakor odlašati ali preložiti na drug ali tretji dan.

Začetkoma se malomarni učenci pridržujejo le $\frac{1}{2}$ ali 1 uro v šoli. Če se pa ne poboljšajo zopet in zopet ne, treba je zapor razširiti na 2., 3., 4 in tudi več ur. Tak zapor, ki toliko dolgo traja, in med katerim časom morajo kaznovani učenci

naloge izdelovati — tak jih zares še utegne vsaj nekoliko spokoriti. Ali zdaj nastane drugo vprašanje. Ni le velika kazen, če mora učitelj sam nadzorovati take učence po 1—4 uri in to morebiti dan za dnevom?

Bogme, to je tudi za učitelja velika kazen, ki ni ničesar pregrešil.

Zavoljo tega se večkrat pripeti, da učitelj zato, da ne bi sam kaznovan, tudi učencu to koristno kazen opusti.

V tej zadevi se je pri okrajnem učiteljskem zboru v Ljutomeru napravil sledeči sklep in prošnja na okrajni šolski svet: Ta (okr. š. sv.) naj blagovoli krajnim šolskim svetom v okraju naročiti, da si za svoje šole izvolijo umne šolske služabnike, kateri naj bi razun drugih opravil imeli tudi to nalogo, da bodo po potrebi in želji učiteljevi vsikdar nadzorovali v zaporu kaznovane učence. To ravnanje priporočali bi tudi drugim šolam; kajti pametni odrastli mož, če tudi je li priprost, zadostuje pri nadzorovanji takih otrok. Se ve, da mora učitelju natanko poročati o vedenji učencev.

Ovajavstvo.

Menda ga ni učitelja, da bi se že ne bil britko pritoževal čez ovajavstvo, zato smo se namenili danes obširniše o tem govoriti. Najprej pa je potrebno, da razločimo opravičena naznanila učencev od neopravičenih ali ovajavstva. Kaj naznaniti, je dostikrat pri nekterih pogojih in pristavkih dopuščeno, o vajatih pa nikdar in pod nikakoršnjimi pogoji. Ako se le naznanja, tedaj se krivica razodene, po ovajavstvu se pa k krivici še druga nova pridene. Naznanila imajo namen, škodo zabraniti ali ozdraviti; ovajavstvo pa škodo želi. Naznanja se le včasih in le takrat, kadar se škoda in krivica drugače ne da zabraniti, ovaja pa se iz navade in iz strasti; vodila so mu nepravilni in nepostavni nagibi, ovajavstvo izvira iz npravstvene zmote. —

Ako je pa npravstvenost namen izreje, tedaj je očitno, da mora učitelj z vsimi pomočki ovajavstvo zabranjevati. Poglavitno vprašanje je tedaj, kako naj se učitelj v tej zadevi obnaša.

Naj pogledamo v domačo hišo ali v šolo, tedaj najdemo ovajavce največkrat na poti npravstvene zmote, ktera se razodeva v škodoželjnosti, prekanjenosti, zvitosti in premedenosti. Opravičena naznanila še nepokvarjenih otrok izvirajo iz poštenosti in resničnosti ali iz neke pravičnosti iz notranjega nagnjenja in iz ljubezni do redovnosti; ovajavca pa navadno vodijo le nepošteni in pregrešni nagibi in motivi. Nepokvarjenega naznanjevalca vodi opravičeni namen, naznaniti krivico kazni vrednih, da se razžaljeni pravici zadosti; hudobnega ovajavca pa

vodi hudobno nagnjenje, vsako krivdo od sebe in na druge spraviti. Ko nedolžni naznanjavec brez vsega hudobnega namena naznanja, išče in skuša navadni ovajavec s povečanjem, s prevračanjem in zvijačami malih pregreškov svojih mlajših bratov in sester ali součencev si pozornost in imettnost, in na njih račun še boljše ime si pridobiti. Nedolžni naznanjavec le nerad, in z neko notranjo nevoljo kaj malega naznanja, navadni ovajavec pa stori to s pravo zadovoljnostjo, ktera se mu lahko na obrazu bere ter poišče vsako priložnost, tudi najmanjšo in ničvredno malenkost naglo na nos prinesiti, in se tako prikupiti, drugemu pa škodovati. Ko ima nepokvarjeni naznanjavec usmiljenje s kaznovanim, se hudobni ovajavec v srcu srčno raduje, da se mu je njegovo peklensko početje tako posrečilo, ter se čuti s tem za svoje hudobno delo popolnoma odškodovanega. S kratka: Ovajavec iz navade išče pri svojih dostikrat iz trte zvitih ali prevračanih naznanilih bližnjemu škodo, sam sebe pa s tem prikupiti.

Da se pa iz terte zvita in neresnična naznanila ovajavcu naravna pot, po kateri pride počasi do prekanjenosti in lažnjivosti, skušnje so pokazale in še vedno pričajo. Taki otrok je navadno pri prvih zleganih naznanilih vselej nekako v zadregi in o izidu v skrbeh. Ako učitelj ne prezira to njegovo prvo naznanilo, tedaj postane kmalu predrzen, da resnice kar v obraz taji. Danes se spravi nad tujega otroka in poskuša tega ovaditi, in ako se mu to posreči, jutre se že spravi nad svojega prijatelja, brata ali sestro, ter postane tako hladnokrvni in malomaren do tistih, ktere bi imel ljubiti. Skušnje pa pričajo, da pri vsih občutih po meri duševne delavnosti postane sled, vtis v človeku močnejše ali slabše, ter da dobi vedno rastočo moč in se čedalje bolj razširja, kar se navadno tudi pri vsih družih opravilih godi. Ako je pa res, da vsi duševni vtisi človeka tako ali tako blažijo in omikajo, tedaj je iz tega razvidno, da veliki del škodoželjnosti, zvijače in trdoserčnosti napeljuje k napačnemu stanju, ter krivo in nevarno lastnosti sreca navaja. —

Se bi lahko izglede naštel, kako ovajavec svojo pozornost na vse postranske stvari obrača, pazljivost spodkopuje ter k lahkomišelnosti in nestanovitnosti vodi, kako se tedaj tudi razvoju razuma in misli pri človeku nasprotuje, ako bi me vse to do vprašanja ne pripeljalo: Kako naj se tedaj učitelj nasproti ovajavcem obnaša, in kaj naj stori, da ovajavstvu vspešno v okom pride? —

Ako je res, da preveliko oziranje na naznanila od strani učiteljeve ovojavstvo le pospešuje, vendar ne sme učitelj zopet vseh naznanil lakkomiselno prezreti, ker je dostikrat jako težavno razločiti opravičeno naznanilo od ovajavstva.

(Konec prih.)

Fizika v narodni šoli. *)

I. Šolska ura.

Ljubi otroci! Danes se bomo začeli učiti nov nauk — fiziko. Prašali pa boste: Kaj je to fizika? Vam hočem v kratkem razložiti. Ako se po šoli ozrete, zapazite z vašimi očmi različne reči: tablo, klopi, slike i. t. d. Zunaj na prostem, pod milim nebom pa vidite živali, rastline, rudnine, itd. Ali bi v temi tudi spoznali, kakošne reči so v šoli? Tudi nekoliko; kajti razne reči lahko z rokami potipamo ali ošlatamo. Večkrat nam tudi nos pove, kaj se nahaja tu pa tam; kajti nekatere reči tudi ovohamo. Nadalje spoznamo jedi z našim jezikom, je okušamo; glas pa slišimo z ušesmi, ter moremo s posluhom razločevati glasove ljudi, živali, tičev, godbe itd. Glejte, vse kar mi vidimo, otipamo, okušamo, vohamo slišmo, vse to zavzema nek prostor, in vse to — imenujemo trupla. Trupla ali telesa pa se razdeljujejo na organična in neorganična. Organična telesa imajo moč življenja, imajo posebne dele, organe, s katerimi se živé, rastó in razvijajo; p. živali, ki imajo, usta, oči, ušesa, itd., ali rastline s korenino, s deblom, listjem i. t. d. — Neorganična telesa takih delov nimajo; na kamenji, rudninah takih delov ne zapazimo. Pri fiziki se mi ne bomo s tem pečali, da bi opisovali stvari, p. živali, rastline in rudnine. To je naša naloga pri prirodopisu.

Pri vseh stvareh in telesih zapazimo večkrat razne prikazni. Pri živalih in rastlinah vidimo, da rastó. Po zimi vidimo, da se voda v led spreminja.

Pri ognjišče zapazimo, da se iz vrele vode nareja sopar. Če udarimo s kladvom na zvon, čujemo zvok (glas); če gledamo

*) V našem listu bomo ta predmet tako obravnovali, kakor bi ga moral učitelj v viših razredih narodnih (ljudskih) šol razlagati. Da pa bode mogel učitelj to razpravo z vspehom v svoji šoli rabiti, treba je, da ima pri rokah še drugo fiziko, pojasnjeno s slikami. Slovenskemu učitelju se za to najbolj priporočuje „Schoedlerjeva fizika“, izdana po „Slovenski Matici.“ Mi bomo to „fiziko za narodne šole“ razlagali bolj po domače (popularno), kakor jo ravno treba pri 10—14 letni deci v taki šoli; zavoľjo tega ne bomo vsako prikazen, vsako silo do pičice na tanko in znanstveno dokazovali. Za tako prednašenje primanjkuje v naših šolah časa in razuma. Za vpešno podučevanje v fiziki pa se neobhodno potrebuje fizikalnih priprav (aparátov.) Za danes priporočujemo našim učiteljem fizikalne aparate Franc a Bätka v Pragi, kateri prodaja — kakor se po naznanilih v časnikih čita — za 27 gld. vsa najpotrebnejša orodja, kakor se potrebujejo za razkazovanje obénih lastnosti teles, magnetizma, elektrike, galvanizma, optike, aerostatike hidrostatište (samo za instrumente teh oddelkov se plača 14 gld.); za aparate pri kemičnih poskusih — 5 gld. 50 kr.; za mali telegraf po Morse-veu sistemu — 9 gld. 50 kr.; tedaj za vse skup pa 27 gld. Učitelji naj bi prosili srenje, morebiti jim kaj nakupijo.

skozi posebna stekla, vidimo vsako stvar povečano; če kamen z roke spustim, pade. Te in enake prikazni opazovali bomo pri fiziki, samo da se spremembami in prikazuimi na organskih stvaréh, pri živalih in rastlinah ne bomo menili.

Učili se postavim bomo: Kako nastane dež, veter, sneg, toča, grom, blisk i. t. d.; kako so in zakaj so narejeni bolj navadni stroji (mašine); kaj je odmev ali jek, o katerem ste se že gotovo kaj učili itd.

Učili se bomo na dalje, kako se meri mraz in gorkota, kako se more nekoliko že naprej vedeti, kakošno vreme bode; kako so napravljeni vodnjaki in gasilne brizgelje, da tako visoko vodo vzdigujejo; zakaj in kako imajo tako moč parne mašine pri železnicah, parobrodih itd.

Učili se bomo v elektriki, posebno o telegrafu, o katerem ste že večkrat popraševali in se čudili tej moči; potem o magnetu, ki ste ga vi že nekterikrat v rokah imeli, ter se z njim igrali; na zadnje govorili bomo tudi o svetlobi. Pri tej priliki se bomo pomenkovali v drobnogledih, s katerimi vidimo male stvari povečane, o daljnogledih, s katerimi gledamo oddaljene reči, o mavrici i. t. d. Da boste vse te reči poznali in razumeli, bode za vas jako koristno, pa tudi prijetno. Da boste pa vse te reči kolikor mogoče lože in pa dobro razumeli, razkazoval vam bodem različne fizikalčne priprave (inštrumente), s katerimi se bode ta pa ona prikazen razjasnjevala, in bomo tudi mi kaj poskuševali posnemati, kar je mogočni Bog tako prečudno vstvaril in vredil.

O risanju v ljudski šoli.

Znano je, da je v kraljestvu človeškega bitja neki organ, kateri človeku pred vsim predmeten (objektiven) svet, njega prikazni, oblike in podobe predstavlja, in to je oko. Že pri dojenčku ni delavnjšega dela od očesa, vsaka bliščoba in leskeča stvar malega toliko zanimiva, da dostikrat zaradi tega še na telesne potrebe pozabi za nekoliko časa. Ako je najprvo barva, ktera oko zanimiva in veže, pride za tim kmalo gibanje in za tim nadvlada oblika in podoba razvijajočega se duha, kateri čedalje bolj iz svoje podmetnosti ali subjektivnosti izstopa ter oblike z umom objeti in spoznati si prizadeva. Kdo ne razume poželjenje otrokovo, kadar svoje ročice poželjivo po vratih steza, ter tako iz sobe hrepeni, in bi rado v njej že znanim podobam hrbet obrnil? — Zdražljivost prikazni s svojim gibanjem in barvami je prvi obrazivni in upodobavni trenotek za čedalje bolj povzdigovavnega se duha! — Čedalje

bolj raste čut za oblike in podobe, in kmalo povzdigne se na novo stopinjo: otrok steguje poželjivo roke po podobah; hoče jih potipati in si jih v last pridobiti. Res je sicer, da nese še vse k ustam, pa kmalu zapazimo, da jih suka in preobrača, kar ga toliko zanimiva, da se na ta način dostikrat po več ur z oblikami igra. Res pomeljiv miglje za izrejevalca taka otročja igrača! Pa kadar se je že na tej stopinji spomin malo bolj izbistril, nastopi poželjenje, vse naglo mimo tekoče podobe in oblike si obdržati in jih v resnici imeti. Sedaj postanejo knjige s podobami jako važne, in sicer analogično so na tej stopinji razvijanja najpred kolorirane velikega vpliva. Kakor je voščena podoba za priprostega človeka zanimivnša od starinske mramornate podobe, tako se razodeva moč barve na vsih stopinjah dušnega razvoja najpred, in se še le zmanjšuje, kadar podoba in oblika kot taka svojo veljavo si pridobi. Na podlagi take knjige nareja otrok prva primerjanja ter tako vadi svoj, besedni in oblike spomin; on išče v svoj miselni krog spadle živali, jih po svoje imenuje in vrstuje, ter ima nad tem največje veselje. Razvidno je, kako velike vrednosti so dobre knjige s podobami za razvoj misli. Žalibog, da jih tako malo sposobnih imamo! — Vsaka neprava podoba donaša otroku zmešnjavo v razvoj kazavne moči ter spodkoplje in izpodrine pravo ogledovanje. — Toda kmalu se otrok tudi s takimi mrtvimi podobami več ne zadovoljuje; on hoče v nje življenje, ter viditi, kako so one postale. Kdo že ni slišal otroka prositi: oče, mati naredite mi pesa, ptiča i. t. d.! Sedaj bi imel oče ali mati za črtalnik ali svinčnik prijeti, in otroku podobe narisati. Kaj pa hočejo nevedni stariši v takih okoliščinah početi? — Kmalu prestopi otrok tudi to stopinjo, in pride v novo dobo življenja; sam vzame ogelj, svinčnik ali črtalnik, ter začne stvari okolo njega narejati — začne risati. Res da so narejeni potegljivi kaj neredni in še zelo smešni, toda čedalje postajajo bolj vredjeni. — Koliko veselje je za malega paglavčeka, ako kdo drugi od njega narejeno podobo spozna!

Nagon do risauja je globoko vkoreninjen, rekel bi, prvi, kateri se pri človeškem duhu razodevlje. On je tako rekoč utelesnina vsega dušnega življenja! Kdo bi hotel ugovarjati, da tudi naš govor ni družega, nego risanje naših misel; in kakor velja pri risanju za prvo in neobhodno potrebo, da se podoba in oblika vjemate, tako morajo se tudi jezik, misli in besede vjemati, da je govor razumljiv. Znajdenost in pripravnost, ogledane podobe narisati na papir, podpira duha, misli s pomočjo besedi vpodobovati. Predaleč bi zašel, ako bi hotel važnost risanja tudi z druge strani dokazovati, zato naj zadržuje podoba, katero sem ravnokar narisal.

Vidili smo, kako nagon do risanja že v najprvi mladosti poganja svoje korenine poln dobrega upanja, opirajoč se na

potrebni razvoj duha človekovega. Le škoda, da v dobi, kadar se on najbolj pokaže in je najbolj razvijaven, ostane zanemaren ali ga napačno vodijo, da on žalostno živetari toliko časa, da zopet v šoli na novo oživi, toda žalibog, da ga tudi tukaj le predostokrat na napačno pot obračamo. (Dalje prihod.)

Male šolske kritike.

Nepotrebni stroški za šolo. Pri izpeljevanji novih šolskih postav se večkrat napravljajo nepotrebni stroški. Nepotrebni stroški se postavim na Štajerskim s tem napravljajo, da morajo okrajni glavarji potovati k sejam okrajnih šolskih svetovalstev, katerih je na Štajerskem 67, a glavarstev samo 18. Tedaj pridejo na vsakega glavarja skoraj po 4 okrajni šolski sveti. Vsako svetovalstvo ima (če se ravna po postavi) redno vsaki mesec sejo. Računimo, da znašajo diete glavarja za potovanje k vsaki seji 15 gld., k 12 sejam v vsem letu torej 180 gld. Potovati se mora pa k 46 sejam, ktere ne morejo biti na sedežu glavarstva; petrosi se toraj po tem računu na leto — 8280 gld. Ali ne bi se mogel ta denar koristnejše obrniti. Temu bi se s tem opomoglo, da se le za več šol napravi po eno okrajno šolsko svetovalstvo. Čemu je pač ena taka korporacija samo za 4 šole (Gornji grad, Selnica), za 5 šol (Slov. Gradec, Ljutomer, Gornja Radgona, Vransko), ali za 6 šol (Rogatec, Šoštanj). Po razglasu deželnega šolskega sveta v Gradcu od 27. jan. 1870 smejo tudi udje okrajnega šolskega svetovalstva šole „m o i č é“ obiskovati, kajti v nauk učiteljev se nimajo utikati. Tega dovoljenja se poslužujejo tudi okrajni glavarji, pa pri takih prilikah si menda tudi diete računijo. Škoda za denar, zlasti če se kljubu takemu obiskanju nič za šolo ne stori.

S l o v s t v o.

„Slavjan“, časnik slovstven in vzajemen za Slavjane književne i prosvetljene. Ta novi časnik se bode trudil, vzajemni jezik slavjanski utemeljiti, da bi ga razumeli vsi izobraženi Slavjani, bodisi Slovenci, Srbi Čehi itd. Vreduje ga in na svitlo dava Matija Majar v Celovcu. Izhaja 10 pot na leto na 1 celi poli in velja s poštnino 3 fior.

„Priročna zbirka postav o ljudskih šolah za pokneženo grofijo Goriško in Gradiščansko“, imenuje se zbirka novih postav, ki se dobiva v c. kr. založbi šolskih knjig za 46 kr. Čudno, da je vlada tako zbirko izdalo samo za Goriško, a za druge slovenske dežele ne! Uzrok temu je menda ta, ker jo deželni šolski sveti morda niso opomnili. (?)

Dopisi.

Iz Maribora. (Kakošno politiko naj ima slovenski učitelj.) Ako ravno učitelj ne sme politikovati, ne se v politične stranke vtikati, vendar

se jaz kot učitelj predrznem v šolskem listu o politiki, o učiteljevi politiki pisati, in celo svetovati slovenskim učiteljem, kakošno politiko naj imajo, ktera politična stranka naj jim bo ljuba in ktero naj zagovarjajo. V ta namen pa moram naštetih razne politične stranke v Avstriji, ki so: ustavoverna, federalistična, liberalna, konservativna i. t. d. Pa kaj bomo po vsaj Avstriji strank iskali, vsaj jih imamo dosti na Slovenskem. Tu zapazimo nemško (nemškutarško), staroslovensko in mladoslovensko stranko. No, slovenski učitelj, hočes se li podati v naročje nemške stranke? Glej ta spoštuje učitelje, skrbi za njihovo dobro materialno stanje, tudi jej je šola dovolj pri sre, nabira darove za šole, kupuje šolam učne pomočke itd. „Nečem se sprizniti s to stranko“, odgovori slovenski učitelj, „kajti ta stranka ni pravična slovenskim šolam, ona zahteva za svoj dar veliko žrtev od slovenske mladine, hoče jej po malem jemati njen materini jezik in na mesto tega vsiliti jej tujo nemščino, kar pač ne gre v slovenski narodni šoli. In za izpeljavo te krivice naj bi jaz bil pripravno sredstvo. O to ne gre.“

Bratec, vjemaš se li s Staroslovenci? Glej, pri teh so zaslužni možje za naš narod, ki so ga prav za prav izbudili iz njegovega dušnega spanja; Staroslovenci delovali so že za narod takrat, ko nas še bilo ni. Pri tej stranki je veliko poštenih slovenskih narodnjakov.

„Res je,“ odgovori tovarš, „pripoznam tudi jaz zasluge Staroslovencev; toda ti menda ne razumijo duha novega časa. Duh novega časa tirja pa, da tudi Staroslovenci skrbé za materialno boljše stanje šol, kar pa te menda ni volja. In nekteri izmed starih so pa še zoper nove šolske postave, kar je v mojih očeh toliko, kakor da bi bili zoper samostojne učitelje in šole.“

Tedaj hočes biti Mladoslovenec?

„Mlad sem res, Slovenec pa še bolj; tedaj sem mlad Slovenec. Od Mladoslovencev, kakor meniš, mi je pa to znano, da so jako delavni, učeni, zaslužni in skoraj vsi značajni Slovenci in poštenjaki. Če so pa tudi šolski prijatelji, kazala in učila bode prihodnost.“

S ktero stranko bodeš toraj hodil, ti, slov. učitelj? „Tiste slovenske stranke se bodem držal, ki bode v duševnem in materialnem obziru največ storila za slovensko narodno šolo in slovenskega narodnega učitelja.“ Dobro, taka naj bode naša politika. *)

Iz Notranjskega. (O verskih zadevah v ljudski šoli.) Je li pametno, da bi se slovenski učitelji v tej zadevi prepirali med seboj z duhovniki ali s časopisi? Nikakor ne. Mi imamo družega, važnejšega dela dovolj; nečemo se v te stvari vtikati. Nečemo preiskovati, kdo ima pravico sedeti v krajnem šolskem svetu, župnik ali katehet? Nečemo danes skleniti, da katehet naj bode v krajnem šolskem svetu, pa da naj govori in glasuje samo o verskih zadevah; jutri pa napraviti sklep, ki je temu ravno nasproten, namreč sklep, da verskega nauka v šoli treba ni. Tako pa so sklepali nemški učitelji pri V. zboru v Celoven.

Kako se bodemo toraj slovenski učitelji obnašali v verskih zadevah? Ali bodemo hodili s šolsko mladino k šolarski maši? Seveda, samo

*) Res je, šolske stranke nam je treba.

vsak dan ne, ker potem časa zmanjkuje za podučevanje v šoli, za katero se potrebuje po 5 ur na dan. Tudi učencem je težko zavoljo maše vsak dan zgodaj od doma hoditi. 2- ali 3krat na teden, to bi že bilo. Na Štajerskem imajo menda povsod po 2krat na teden. Ali bomo hodili z otroci k procesijam? Zakaj ne? Samo če pride ostra prepoved od kake višje oblasti, treba je šolo imeti. Križev teden bi po postavi morala šola biti; krajni šolski svet pa ima pravico, da se te dni opusti šola. Koliko ur na teden naj bode kršanski nauk v šoli? 2 ali 3 ure v vsakem razredu. Če bi katehet zahteval 4, 5 ali več ur za svoj predmet, pritoži naj se učitelj pri svojih višjih predstojnikih; ni dvombe, da bi se njegova pritožba za šolo neugodno rešila, kar se gotovo takrat zgodi, če se temu predmetu preveč odloči, da za druge predmete časa zmanjka. *)

Ali naj učitelj pred šolo in po šoli moli? Čudno! Mislim, da se nobeden katoliški učitelj ne bode sramoval molitve. Ali se spodobijo pobe svetnikov v šoli? Gotovo. Nad molitvijo in takimi podobami more se spotikati samo kak brezbožni bahač.

Ali je učitelj dolžan med kršanskim naukom v šoli biti in tudi v tem predmetu podučevati?

Nikakor ne. Prvo naj še celó popoluoma opušča; v kršanskem nauku naj podučuje tedaj, če kateheta pri šoli ni.

Ali naj se učitelj v to vtika, če katehet kršanski nauk v cerkvi podučuje? To naj pusti v miru. Katehet naj ima sam na vesti, če otroci v cerkvi zmrzujejo, namesto da bi sedeli v gorki šolski izbi. Ktere ure v teden naj bodo odnerjene kršanskemu nauku? V tej zadevi naj se učitelj lepo porazumi z duhovnikom. Če pa ta takrat dohaja v šolo, kedar se njemu poljubi, pritoži naj se učitelj dalje ali pa tudi javno pred svetom.

To so naše misli v tej zadevi. Pri drugi priliki kaj več. Mislimo, da smo šli „srednjo pot — zlato pot.“

Iz Ljutomera. (Naše šolstvo) Pri nas so letos šole jako z deco prenapolnjene. V 1. razredu je vpisanih 154, v 2. — 107, v 3. — 100, v 4. — 55 in 1. nižji realki 21 otrok. Za 50 se je letos pomnožilo šolske mladeži. In če bi stariše opomnili, da naj pošiljajo vso ugodno mladino v šolo, prišli bi tudi skoraj vsi otroci, toda mi bi za-nje ne imeli prostora, katerega že nam zdaj primanjkuje. Za nekaj tednov, ko dobimo učiteljico, odprl se bode 1. razred dekliške šole, in s tem bode učiteljem uveljavljeno delo olajšano. Učenkam pa bode to jako koristilo, ko je bode učiteljica podučevala tudi v ženskih ročnih delih in o gospodinjstvu. Ker je pri nas šolsko obiskovanje tako izvrstno in to že nekaj let sem, in ker so začeli v našo šolo dohajati tudi učenci iz drugih šolskih občin; zato pre-

*) To odločuje po §. 5. drž. postave od 14. m. 1869 učni načrt. Tega pa sestavlja po §. 63. učnega reda od 20. avg. 1870 okrajni učiteljski zbor; tedaj on določuje število ur na teden za veroznanstvo. Po okrožnici od 8. okt. 1870 (za Kranjsko) in po ukazu od 14. sept. 1870. (za Štajersko) je bilo od dotičnih dež. šolskih svetovalstev tudi vodstvom šol ta pravica priznana za šolsko leto 1870—71, in menda še dalje to velja. Obakrat pa mora vsled teh ukazov take učne načrte odobriti okrajno šolsko svetovalstvo. Kdor to stori, ravna se po duhu in — črki novih šolskih postav in ukazov. Vred.

mišljujejo naši domoljubi, kako bi se dala pri nas osnovati meščanska šola. Najlože bi šlo, ako bi ves okraj preskrbel šolsko poslopje in druge stvarne potrebe; plačevanje učiteljev pa prevzame deželni odbor. Ljutomer je skoraj središče za ljutomerski, gornje-radgorski in ormuški okraj; pripraven je za tako šolo najbolje. Ni dvomiti, da bi šola ne bila dobro obiskovana. Ker bode v 4. razredu skoraj vedno okolo 60 učencev, poslalo se jih bode vsako leto okoli 40 v meščansko šolo. Da bi se le naši merodajni možje dobro te misli poprijeli!

O nedeljah imamo pri nas tako imenovano „kmetijsko napredovalno šolo.“ Dopoldne pridejo ob določeni uri kmetiški mladeniči in možje v šolo, in učitelj jim razlaga o raznih panogah kmetijstva. Do zdaj je dohajalo od 50—70 poslušalcev.

Tej šoli je darovala slavna štajerska kmetijska družba nekaj knjig in 11 Hartingenjev kmetijskih tabel s slovenskim tekstom in tudi sl. družba sv. Mohora v Celovcu poslala nam je nekaj knjig. Hvala vsem!

Od Male nedelje pri Ljutomeru. (Slovesno odprtje novega šolskega poslopja.) 28. nov. zbralo se je bilo pri nas 10 učiteljev in velika večina stanovalcev naše šolske občini k slovesnemu odprtju nove naše šole, ki se je letos v jeseni srečno dozidala. Ob 10. uri je bila sv. meša, pri kateri so učitelji peli; potem so gospod kaplan blagoslovili šolsko poslopje. Okolo 11. ure zbrala se je šolska mladina in veliko starišev v veči šolski izbi. Tu je nagovoril vse zbrane g. učitelj Zorman. Potem so pa še govorili: krajni šolski nadzornik g. Mihelič, nadučitelj Lapajne in učitelj Meglič, vsi o važnosti šolstva. Na dalje imel je eden učencev kratek govor. Razdelilo se je naposled mnogo kruha in zemelj med otroke. Bile so še tudi napitnice od učencev, in sicer na cesarja, ki je daroval 300 gld. za zidanje šole, na učitelje, na krajne šolske svetovalce itd. Vesela mladina je potem zadovoljna odšla. Pri skupnem obedu v šolskem poslopji, pri katerem je bilo okolo 60 oseb, bili so zopet razne in zanimive napitnice, kakor na cesarja, na šolske prijatelje, na slogo med duhovščino in učitelji itd. Novo šolsko poslopje ima dve prostorni učilnici in stanovanje za 2 učitelja. *)

Razne novice in drobtine.

(Šolske novosti iz deželnih zborov.) Kranjski deželni zbor je večidel po vladinem nasvetu sklenil — kakor časniki poročajo — da naj imajo ljudski učitelji v Ljubljani po 600 gld. letne plače, po drugih srenjah 400 gld. Meščanski učitelji (v vsakem okraju naj bi bila po ena meščanska šola) povsod po 600 gld. Ravnatelji meščanskih šol imajo 200 opravilne doklade; nadučitelji treh- in večrazrednih ljudskih 100 gld., in nadučitelji 2razrednih lj. šol 50 gld. Stanovanje ali pa 20% odškodnine dobiva vsak voditelj šole. Petletne doklade znašajo 10%. Podučitelji dobivajo 70% uč. plače. Učitelj ne sme biti cerkvenik; „po šoli“ sme podučevati. Plača se bo dobivala pri davkarijah, v ktere morajo župani šol

*) Štajerski deželni zbor je vsled krepkega govora slovenskega poslanca dr. Šerneca dovolil še 1000 gld. za to šolsko poslopje. Vredn.

nino odrajtovati. Da ne bo v šolski blagajnici za učiteljske plače primanjkovalo, skrbeti ima deželni odbor. Postavna šolska doba traja na kmetih do 12. leta, v trgih in mestih do 14. leta.

Štajerski deželni zbor je dovolil že za bodoče leto (1873) podučiteljem v srenjah 4., 3. in 2. razreda, učiteljem v srenjah 4. razreda in voditeljem enorazrednih šol v srenjah 3. in 2. razreda po 60 gld. osebne doklade. Nadalje se je določila potrebna in za napredek šolstva koristna postava o razdelitvi in pobiranju šolskih stroškov.

(Za korist učiteljev) so se v kranjskem in štajerskem deželnem zboru izmed slovenskih poslancev javno potezali dr. Razlag, dr. Zarnik, dr. Srncec, dr. Vošnjak, baron Apfaltern (nemške stranke v Ljubljanskem zboru.) Hvala jim, pa tudi tistim, ki so v odsekih in pri glasovanju k temu kaj primogli!

(Prošnje učiteljev) Kranjski učitelji so prosili deželni zbor za: 700, 600, 500 in 400 gld. plače; štajerski za: 900, 800 in 700 gld; dolenjeavstrijski za: 1000, 900 in 800 gld. Koroški učitelji, ki imajo po 600, 500 in 400, niso prosili za povišanje plače, ampak za odpravo neusmiljene določbe pri pokojnini učiteljev, ki so služili še pod staro šolsko postavo. Tem se namreč računni 5 prejšnjih službenih let samo za 1 leto. Res trda določba!

(Na ljubljanskem moškem učiteljskem izo braževališči) je letos v 1. tečaju 13., v 2.—12 in v 3. tečaju 15 pripravnikov; na ženskem pripravništvu je 20 prvoletnic in 30 drugoletnic.

(Deželni šolski sveti) se z okrajnimi šolskimi svetovalstvi o tem posvetujejo, da bi se okrajni šolski nadzorniki po sedanji osnovi odpravili, in postavili stalni okrajni šolski ogledniki, kateri ne bi bili ob enem tudi učitelji, in katerim bi se dalo več šolskih okrajev v nadzovanje. Dobro!

Prošnja do gg. voditeljev ljudskih šol po Slovenskem.

Slovensko ljudsko šolstvo je še sploh malo znano. Samo kranjske ljudske šole se kot skupina smejo tudi imenovati **slovensko ljudsko šolstvo** na Kranjskem. Koliko slovenskih ljudskih šol je pa po drugih slovenskih deželah, koliko daleč proti severu segajo slovenske šole na Štajerskem in Koroškem in koliko daleč proti jugu na Primorskem; to še slovenskim učiteljem ni znano zato, ker te stvari še nihče preiskaval in še nihče priobčil ni. In vendar je važno za Slovence, da natanko vedó, koliko svojih ljudskih šol in učiteljev imajo, da vedó, koliko daleč segajo slovenske šole, kje se že mešajo s sosednim jezikom in koliko se v slov. šolah podučuje v drugem deželnem jeziku in sicer, koliko na Kranjskem, Štajerskem, Koroškem v nemščini, in koliko na Goriškem, v Istriji in tržaški okolici v laščini.

Zavoljo tega gg. voditelje šol — ali če ti ne utegnejo, pa tudi druge učitelje ujudno prosimo, da nam popišejo svoje šole po spodnjem obrazcu.

Ako dobimo od vseh šol te popise, sestavili jih bomo statistično v našem listu ali pa izdali pri priliki „imenik vseh slovenskih šol in učiteljev“ in na ta način spoznali stanje slovenskega ljudskega šolstva. *)

V Ljutomeru, 1. dec. 1872.

Ivan Lapajne, nádučitelj.

Sporočilo.

Na	razredni	ljudski šoli v	
pošta	na	so sledeči učitelji:	Šolo obiskajočo
mladine je	; Slovencev	; Nemcev	; Lahov
Učni jezik je (slovenski, nemški, laški)			
(Nemščina, laščina, slovenščina)			je učni predmet, in sicer
v 1. razredu	ure na teden,	v 2. razredu	ure na teden,
v 3. razredu	ure na teden,	v 4. razredu	ure na teden,
v 5. razredu	ure na teden. **)		

*) Ta prošnja je bila že tiskana, ko smo zvedli, da ravno to namerava „Slovensko učiteljsko društvo v Ljubljani“. Poslane date izročili bomo tedaj radi temu društvu. Vredn.

**) To se tudi na „listnico“ lahko spiše; tedaj bode ta trud stal malo časa in malo denarja.

Razpisi služeb. *)

Na Štajerskem. Podučiteljska služba na 4razredni ljudski šoli pri sv. Lenartu (trg) v Slovenskih goricah z letno plačo 300 gld. in stanovanjem. Prošnje se vlagajo na krajni šolski svet do 22. dec.

Podučiteljska služba na 2razredni ljudski šoli pri sv. Rupertu v Slov. goricah z 240 gld. l. plače in stanovanjem. Prošnje v 6. tednih (od 18. nov.) na okrajni svet v sv. Lenartu.

Podučiteljska služba na 2razredni ljudski šoli v Selnici pri Mariboru z letno plačo 240 gld. in stanovanjem. Prošnje na krajni šolski svet v Selnici.

Podučiteljska služba v Laškem trgu (Tüffer) z 300 gld., 100 gld. osebne doklade in stanovanjem. Prošnje do konca decembra pri okrajnem šolskem svetu v Laškem.

Učiteljska služba na 1razredni ljudski šoli v Terbonjah (okraj Marenberg), z letno plačo 400 gld. in stanovanjem se začasno podeljuje. Prošnje na okrajni šolski svet v Marenberg do 17. dec.

Učiteljska služba na 1razredni ljudski šoli v Polenšaku z letno plačo 400 gld. in stanovanjem. Prošnje do konca decembra na krajni šolski svet v Polenšaku (okraj Ptuj).

Učiteljska služba v Rečici (okraj Gornji grad) z 400 gld. in stanovanjem. Prošnje do 31. dec. na krajni šolski svet.

*) Na vseh službah, ktere bomo mi razpisovali, je znanje slovenskega jezika treba.

Podučiteljska služba na 2razredni šoli pri Mali nedelji z letno plačo 240 gld. in stanovanjem. Prošnje na okrajni šolski svet v Ljutomeru.

Na Kranjskem. Učiteljeva, orglarjeva in cerkvenikova služba v Zaspem na Gorenjskem, z letnim dohodkom 210 gld. Prošnje na okrajni šolski svet v Radoljici.

Učiteljska služba v Vipavi, Šturji, Nadanjeselu. Prošnje na okrajni šolski svet v Postojni do 30. t. m.

Učiteljska služba na Berdem z letno plačo 212 gld. 7½ kr. Prošnje na okrajni šolski svet v Kamniku do 18. t. m.

Učiteljska služba v Nemški loki (Kočevsko) in v Robu. Prošnje na okrajni šolski svet v Kočevji v 4 tednih.

Na Koroškem. Učiteljska služba na deški šoli v Celoveu, z 600 gld. Prošnje do 3. januarja 1873 na okrajni šolski svet (slovenskega jezika se ne terja).

Na Goriškem. Dne 24. m. m. je e. k. okrajni šolski svet v Gorici razpisal učiteljske službe v občinah III. vrste (400 gld. l. plače): Podgora, Kviško in Grgar do 20. decembra.

Premembe v učiteljskem stanu.

Na Štajerskem. G. France Einfalt je postavljen za nadučitelja v Radgoni; g. France Felk za učitelja (za trdno) v Šetalah (Schiltern); g. Boščjan Kregar za učitelja pri sv. Antonu; g. J. Šijanec za učitelja v Svetinjah pri Ormužu; g. Blaže Pernišek za podučitelja v Ljutomeru; g. Sterniša za začasnega podučitelja v sv. Križ pri Ljutomeru; g. Luka Kožuh za učitelja v sv. Janez.

Na Kranjskem. Gospodičina Jera Verné, postavljena je za učiteljico v Stari trg pri Ložu; g. Hudovernik Matija za učitelja v Šmartno pri Kranji; g. Jakob Čemšenik v Trojano; g. France Lunder v Radeče; g. Avgust Adamič v sv. Križ pri Kostanjevici.

Na Goriškem. G. Šetničar Jakob za učitelja v Šempas.

Listnica vredništva. G. Z. v Č. in vsem drugim, ki bi prašali v zadevi pravopisa v našem listu, naznanjamo, da se bomo ravnali po večem po Janežičevi slovnici, v kateri se ravno naši učitelji najbolj spoznajo.

2. številka „Slovenskega učitelja“ izišla bude 10. januarja 1873; poslala se bude tistim, ki bodo do takrat že naročino plačali, ali pa se oglasili za naročnike.

 Današnji list ima za prilogo zapisnik Giontinijevih šolskih knjig in pomočkov, ktere slovenskim učiteljem prav živo priporočamo.

Lastnik J. Lapažne.

Za vredništvo odgovoren F. Breier. — Tisk „Narodne tiskarne“ v Mariboru.